

Paweł GarbacikORCID: 0000-0002-4717-8987
(Uniwersytet Rzeszowski)

Inteligencja galicyjska na przykładzie rodziny Lepszych

Artykuł ma na celu – w krótkim zarysie – przedstawić rodzinę Lepszych jako przykład inteligencji galicyjskiej. Pierwszym przedstawicielem rodu był Gustaw von Lăpsh, żyjący w Królestwie Galicji i Lodomerii pod koniec XVIII stulecia. Autor nieco więcej uwagi poświęcił jednak jego synowi – Ignacemu, a za głównych bohaterów uznał jego dalszych potomków: syna – Jana Lepszego oraz dwóch wnuków – Edwarda i Leonarda. Pierwszy był wybitnym malarzem, drugi zaś znanym historykiem sztuki. Ważną rolę w tekście pełnią też Muczkowscy, którzy u progu XX w. byli spowinowaceni z rodziną Lepszych.

Słowa kluczowe: Galicja, inteligencja, Lepzowie, Muczkowscy, Kraków

Niewątpliwie najbardziej znanym i rozpoznawalnym przedstawicielem rodziny Lepszych w środowisku naukowym oraz gronie elit intelektualnych jest zmarły w 1964 r. wybitny historyk czasów nowożytnych, redaktor *Polskiego słownika biograficznego* i rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego – Kazimierz Lepszy. W niniejszym artykule przedstawię jednak w wielkim skrócie przodków krakowskiego nowożytnika, będących – w moim przekonaniu – sztandarowym przykładem galicyjskiej inteligencji.

Według tradycji rodzinnej Lepzowie zamieszkiwali Wielkie Morawy i należeli do grupy Słowian zgermanizowanej w ciągu stuleci, która z czasem osiedliła się na ziemiach Tyrolu. Tam w wyniku zasług gospodarczych i politycznych dla Habsburgów zgromadzili spory majątek, a nawet uzyskali tytuł baronów. Najstarszym znanym przedstawicielem rodu, obecnym w rodzinnej pamięci, był Gustav von Lăpsch (po łac. Lepschy), który do Królestwa Galicji i Lodomerii przybył pod koniec XVIII stulecia.

Nieco więcej wiemy o jego synu – Ignacym Lepszym (ur. w 1790 r.), legitymującym się już spolszczonym nazwiskiem Lepszy¹. Ożenił się z Katarzyną

¹ L. Lepszy, *Przemysł złotniczy w Polsce*, Kraków 1933. Materiały na potrzeby rodzinne z kwerendy w Internecie – A. Bek.

Paszek herbu Doliwa w małopolskim Lichwinie², co dało początek akulturacji i przyjmowaniu przez ród polskiej kultury i galicyjskich obyczajów. Ignacy był wybitnym złotnikiem cieszyńskim, który znaczył swoje wyroby cechą imienną. Używał też znaku herbowego, chcąc podkreślić swe szlacheckie pochodzenie. Zmarł w Białej nieopodal Sudetów Wschodnich ok. 1860 r.³

Pieczęć herbowa rodziny pochodziła z XVIII w. Czarny orzeł w koronie umieszczony w centralnym miejscu godła Lepszych symbolizował bliskie związki z cesarstwem Habsburgów. Jakkolwiek były one silne w XVIII wieku i pierwszej połowie XIX stulecia, później zaczęły stopniowo słabnąć. Ignacy był ostatnim przedstawicielem rodu, który mocno akcentował swoje austriackie pochodzenie.

Synem Ignacego był Jan (ur. w 1822 r. w Brzesku), piastujący stanowisko aktuariusza dystryktu w Krościenku nad Dunajcem u podnóża Pienin. Później awansował na urząd komisarza starostwa w bliskim mu Brzesku. Jan poślubił Anielę Skirlińską, herbu Śplępowron, z którą doczekał się sześciorga dzieci. W 1850 r. urodził się ich najstarszy syn – Władysław. Potem zaś, niemal co roku, na „świat przychodzili” kolejno: Edward, Leonard, Maria, Władysława i Gustaw⁴. O młodszej córce – Władysławie brakuje jakichkolwiek informacji. Być może wcześniej zmarła. Jej starsza siostra – Maria wyszła za mąż za Piotra Marxena. Natomiast najstarszy Władysław z najmłodszym Gustawem podjęli pracę jako urzędnicy kolejowi. Osobno i znacznie szerzej wypada nam powiedzieć o Edwardzie i Leonardzie, którzy, po pierwsze, osiągnęli sukcesy zawodowe i społeczne, po drugie, wsławili się wybitnymi osiągnięciami w zakresie polskiej sztuki, nauki i kultury.

Edward Lepszy (ur. 5 maja 1855 r.)⁵ po ukończeniu szkoły realnej w Wadowicach i Krakowie rozpoczął studia wyższe w krakowskiej Szkole Sztuk Pięknych. Tam pod okiem Jana Matejki wykonał kilka świetnych obrazów, a nawet wygrał jeden z konkursów malarskich ze Stanisławem Wyspiańskim. Zyskując opinię wybitnego artysty, brał udział w nakładaniu polichromii w kościele Mariackim. Zasłynął jako portrecista i twórca pięknych krajobrazów państw nadbałtyckich. Pod koniec XIX w. zamieszkał we Lwowie i objął Katedrę Rysunków Odreęcznych i Modelowania na Politechnice Lwowskiej⁶. Po kilkunastu latach pobytu w stolicy Galicji powrócił do Krakowa, gdzie aktywnie uczestni-

² FamilySearch, <https://www.familysearch.org/ark:/61903/1:1:6VSL-8QGP> Materiały... A. Bek, jw.

³ L. Lepszy, dz. cyt.

⁴ Pismo Zarządu Cmentarzy Komunalnych w Krakowie – materiały prywatne K. Lepszy-Muszyńskiej, wzbogacone informacjami uzyskanymi od wielkiego znawcy Krakowa i jego zasłużonych mieszkańców, Mikołaja Korneckiego.

⁵ Wyciąg z aktu urodzenia E. Lepszego – materiały prywatne K. Lepszy-Muszyńskiej.

⁶ A. Bochnak, *Lepszy Edward Ignacy Jan (1855–1932)* [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 17, Wrocław–Warszawa–Kraków 1972, s. 83–84.

czył w wystawach malarstwa Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych w Krakowie i prowadził nauczanie domowe dla dzieci młodszego brata – Leonarda. Edward Lepszy zmarł w Krakowie w 1932 r.

Leonard Lepszy (ur. 6 listopada 1856 r.)⁷ do szkoły realnej uczęszczał kolejno w Bochni i Wadowicach, po czym trafił do Krakowa. Tu 9 czerwca 1876 r. otrzymał świadectwo dojrzałości. Jednak pod Wawelem nie rozpoczął studiów wyższych, a kształcił się w Leoben, austriackim mieście w Styrii. Kończąc tam Akademię Górniczą, w 1880 r. uzyskał tytuł inżyniera⁸. Później wrócił do Krakowa i za przykładem brata Edwarda rozpoczął naukę w Szkole Sztuk Pięknych. Nieskuteczne starania o stypendium im. Jana Matejki, przy postępującym zubożeniu rodziny⁹, skłoniły go do opuszczenia uczelni i podjęcia pracy zarobkowej.

W 1884 r. Leonard Lepszy przyjął posadę kontrolera w krakowskim Urzędzie Probierczym. Rok później został jego naczelnikiem, uzyskując z czasem stopień starszego radcy górniczego¹⁰. Awans zawodowy uwarunkowany odpowiednimi kwalifikacjami i sumienną pracą dawał podstawę stabilizacji zawodowej i stwarzał warunki założenia oraz utrzymania rodziny.

W 1884 r. Leonard Lepszy poślubił Jadwigę Tchorzewską herbu Rogala¹¹, która po roku małżeństwa, mając zaledwie 20 lat, zmarła wraz z dzieckiem wskutek komplikacji podczas porodu¹². W nekrologu Jadwigi wymieniono ówczesny zawód Leonarda – kontroler c.k. urzędu probierczego, a także miejsce zamieszkania małżonków – krakowski dom przy ul. św. Jana 17¹³.

Po okresie żałoby Leonard Lepszy ożenił się po raz drugi w 1887 r. Poślubił wówczas zamożną pannę – Karolinę Wolańską herbu Przyjaciół¹⁴, spowinowaconą z Mieczysławem Nartowskim, wybitnym psychiatrą i radiologiem, prywatnym lekarzem Bolesława Prusa i Władysława Reymonta¹⁵. Ślub odbył się w Czerniowcach, gdzie mieszkała przez jakiś czas rodzina panny młodej.

⁷ Wyciąg z aktu urodzenia L. Lepszego – materiały prywatne K. Lepszy-Muszyńskiej.

⁸ A. Bochnak, *Lepszy Leonard (1856–1937)* [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 17, Wrocław–Warszawa–Kraków 1972, s. 88.

⁹ Od czasu XVIII-wiecznych baronów austriackich rodzina Lepszych stopniowo ubożała, z rodziny ziemiańskiej powoli przekształcając się w typową rodzinę inteligencją, co nastąpiło u progu XX w.; niemniej jednak przez cały czas rodzina dysponowała dość znacznym majątkiem.

¹⁰ A. Bochnak, *Lepszy Leonard (1856–1937)* [w:] *Polski słownik biograficzny...*, t. 17, s. 88.

¹¹ Spis dokumentów rodzinnych – materiały prywatne K. Lepszy-Muszyńskiej.

¹² Informację tę autor uzyskał od członków rodziny, tj. wspomianej K. Lepszy-Muszyńskiej, a także jej rodzeństwa: Anny Lepszy-Wierzchowskiej i Tadeusza Lepszego.

¹³ Jagiellońska Biblioteka Cyfrowa, <https://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication/880531/edition/850708> Materiały... – A. Bek.

¹⁴ Spis dokumentów rodzinnych...

¹⁵ L. Czabanowski, *Przyczynki do historii polskiej radiologii lekarskiej*, „Polski Przegląd Radiologiczny” 1987, z. 1, s. 55–57; P. Franaszek, *Zdrowie publiczne w Galicji w dobie autonomii*, Kraków 2002.

Leonard starał się zapewnić Karolinie wysoki standard i odpowiedni styl życia, do którego była przyzwyczajona. Z drugą żoną Leonard Lepszy miał trzech synów: Adama Bolesława (ur. 9 czerwca 1888 r.), Leonarda Zbigniewa (ur. 30 września 1889 r.) i Jana Tadeusza (ur. 10 maja 1891 r.)¹⁶, przyszłych inżynierów i wojskowych, specjalizujących się w lotnictwie. Niestety, musieli dorastać bez matki, gdyż w 1898 r. Karolina Lepszy z domu Wolańska zmarła na gruźlicę.

W tym trudnym dla siebie czasie Leonard odnosił sukcesy zawodowe, stając się z czasem postacią szanowaną i powszechnie znaną w Krakowie i poza nim. To być może ułatwiło mu zawarcie 12 września 1903 r. małżeństwa z Zofią Muczkowską, córką Stefana Muczkowskiego i Pauliny z Sobeskich¹⁷. Ślub odbył się w kościele oo. Franciszkanów w Krakowie¹⁸.

Zofia Muczkowska (ur. w 1867 r.), choć nie legitymowała się żadnym herbem i ziemiańskim pochodzeniem, należała do majątnej rodziny inteligenckiej, znanej w krakowskim środowisku naukowym. Było to zasługą jej dziadka – Józefa Muczkowskiego¹⁹, który mimo chłopskiego pochodzenia, ukończył studia wyższe na Uniwersytecie Jagiellońskim. Po odbyciu służby wojskowej w armii Księstwa Warszawskiego i walkach u boku Napoleona Bonapartego pracował jako kustosz w Bibliotece Jagiellońskiej, a potem został jej dyrektorem. Poza tym prowadził liczne badania z zakresu historii literatury, dzięki czemu został profesorem UJ, obejmując Katedrę Bibliografii. Przyjaźnił się z Joachimem Lelwelem i Jerzym Samuelem Bandtkiem. O świetności rodziny stanowili także ojciec Zofii – Stefan i jej brat Józef (junior). Pierwszy był znanym notariuszem i wiceprezydentem Krakowa. Miał duży udział w przygotowaniach powtórnego pochówku Kazimierza Wielkiego na Wawelu 8 lipca 1869 r.²⁰ Drugi zaś, po odbyciu studiów na Wydziale Prawa UJ, pracował w wiedeńskim sądzie.

Na przełomie XIX i XX w. Lepszowie stali się *stricte* rodziną inteligencką. W takim otoczeniu dorastali synowie Leonarda Lepszego z drugiego małżeństwa, a także syn Zofii i Leonarda – Kazimierz Lepszy, ur. 11 czerwca 1904 r.

¹⁶ Jan Tadeusz był dziadkiem Katarzyny Lepszy-Muszyńskiej, która udostępniła mi materiały rodzinne, w tym akta urodzenia synów L. Lepszego, spisane po łacinie.

¹⁷ B. Łopuszański, *Muczkowski Stefan (1832–1896)* [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 22, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1977, s. 253.

¹⁸ Bibl. PAU i PAN w Krakowie, sygn. 771; Zaproszenie na ślub Zofii Muczkowskiej i Leonarda Lepszego [w:] *Materiały L. Lepszego*.

¹⁹ B. Krawczyk, *Józef Muczkowski. Dyrektor Biblioteki Jagiellońskiej. Historyk*, Kraków 2021; K. Frankowicz [i in.], *Historia Biblioteki Jagiellońskiej*, t. 2: 1775–1918, red. P. Lechowski, Kraków 2017; A. Chwalba, *Collegium Maius*, Kraków 2009; K. Estreicher, *Kronika Biblioteki Uniwersytetu Jagiellońskiego od roku 1811*, wstęp i oprac. J. Brzeski, Kraków 2012, *Bibliotheca Iagellonica. Fontes et Studia*, t. 24; B. Łopuszański, *Muczkowski (pierwotnie Muciek) Józef (1795–1858)* [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 22, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1977, s. 246–250.

²⁰ J. Buszko, *Uroczystości kazimierzowskie na Wawelu w roku 1869*, Kraków 1970.

Dom rodzinny Lepszych dowodził o ich zamożności i podkreślał przynależność do wspomnianej grupy społecznej w Galicji. Mieszkali w przestronnej i pięknej kamienicy przy ul. Brackiej 13, będącej rodową własnością Zofii Muczkovskiej. Należy jednak wspomnieć, że Leonard Lepszy z racji wcześniejszych małżeństw – piastując przy tym ważne stanowiska urzędnicze i naukowe – dość często zmieniał swoje lokum, np. jako wiceprezes Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych w Krakowie mieszkał w Pałacu Sztuki przy placu Szczepańskim ⁴²¹.

We wspomnianej kamienicy przy ul. Brackiej 13 Lepszowie zajmowali drugie piętro, gdzie znajdował się salon, jadalnia, trzy przestronne pokoje i dwa przedpokoje, z których jeden prowadził do gabinetu Leonarda Lepszego. Tak obszerne mieszkanie wymagało służby. Lokum dysponowało poza tym dwoma pokojami dla gości, kuchnią, spiżarnią i łazienką z osobną toaletą. Wszystkie pomieszczenia łączył z salonem długi korytarz. Mieszkanie Lepszych miało reprezentacyjny charakter, umeblowane antykami i niemieckimi neorenesansowymi meblami. Nie zabrakło w nim też wystroju secesyjnego, który u progu XX w. pojawiał się w wystawnych domach Krakowa. Prawdziwą jednak ozdobą mieszkania była obszerna biblioteka, zbierana z pokolenia na pokolenie. O jej zasoby dbał nie tylko Leonard, ale także Zofia, przywiązana do tradycji rodzinnych.

Służbę domową pełniła pokojówka, odpowiedzialna za wystrój i porządek mieszkania, kucharka oraz prywatna guwernantka zobowiązana do kształcenia i wychowywania dzieci. Lepszowie dużą wagę przywiązywali do wystawnej kuchni, poprzez którą oceniano wówczas poziom kultury gospodarzy domu. Miała potwierdzać status społeczny rodziny²². Do posiłków zasiadano aż sześć razy dziennie: pierwsze śniadanie, drugie śniadanie, gorący obiad, podwieczerek, gorąca kolacja i wreszcie herbata z ciastkami i owocami przed snem.

Stół był zawsze starannie nakryty, o co dbała domowa kucharka, a półmiski i inne naczynia podawała elegancka pokojówka. Istotną rolę w życiu towarzysko-rodzinnym Lepszych odgrywały święta Bożego Narodzenia i Wielkanocy, ale też imieniny czy tzw. proszone kolacyjki dla określonej liczby gości, którym wręczano „bileciki” w formie zaproszeń. Powszechne były też herbatki popołudniowe i wieczorne nazywane popularnie „fiksami”. Lepszowie lubili otaczać się cenionymi ludźmi środowiska.

²¹ Pałac Sztuki na placu Szczepańskim 4 był mieszkaniem służbowym Leonarda Lepszego w latach 1914–1917, kiedy piastował zaszczytne stanowisko wiceprezesa Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych w Krakowie. Pojawia się on również jako miejsce zamieszkania Kazimierza Lepszego z pierwszych lat szkolnych w IV Gimnazjum Realnym w Krakowie; zob.: Arch. Narodowe w Krakowie (sygn. 29/1434/14; sygn. 29/1343/15; sygn. 29/1343/16; sygn. 29/1434/17; sygn. 29/1434/35; sygn. 29/1434/36; sygn. 29/1434/39; sygn. 29/1434/40) – Katalogi główne klas I–VIII z lat szkolnych 1914–1922 w IV Gimnazjum Realnym w Krakowie.

²² Z. Muczowska, *Pod krukiem* [w:] *Kopiec wspomnień* (praca zbiorowa), Kraków 1964, s. 41.

Do stałych gości rodziny należeli profesorowie UJ i znani historycy sztuki, jak hrabia Jerzy Mycielski, Stanisław Tomkowicz, Julian Pagaczewski czy Feliks Kopera²³. Dość często dom przy Brackiej 13 odwiedzał filolog klasyczny i wybitny pedagog – Ludwik Chmaj²⁴. Ponadto Leonard Lepszy utrzymywał bliskie stosunki z pionierem polskiej archeologii – Włodzimierzem Demetrykiewiczem²⁵ oraz językoznawcą i slawistą, późniejszym rektorem UJ – Janem Łosiem²⁶.

W domu Lepszych funkcjonował model patriarchalny. Leonard jako ojciec cieszył się niekwestionowanym autorytetem w oczach pozostałych członków rodziny, zwłaszcza że na przełomie XIX i XX w. był już nie tylko wysoko postawionym urzędnikiem Krakowa, ale uchodził za wybitnego znawcę złotnictwa i cenionego historyka sztuki. Pod koniec XIX stulecia znalazł się w wąskim i elitarnym gronie uczniów Mariana Sokołowskiego²⁷. Wpłynęła na to wyjątkowo rzetelna praca konserwatorska, jaką wykonywał w Urzędzie Probierczym. Na zlecenie instytucji muzealnych dokonywał ocen wartości przedmiotów i precjozów przynoszonych do przetopienia, co sprzyjało podjęciu systematycznych badań nad rzemiosłem artystycznym na ziemiach polskich. O owocnej pracy Leonarda na tym polu świadczą m.in. jego liczne i wartościowe prace naukowe. Pośród nich szczególnie cenna jest obszerna i oparta na archiwaliach rozprawa *Cech złotniczy w Krakowie* zamieszczona w I tomie „Rocznika Krakowskiego” (1898).

Z czasem Leonard rozszerzył swe zainteresowania naukowe. Efektem tego była syntetyczna praca *Kraków, jego kultura i sztuka* ogłoszona wspólnie ze Stanisławem Tomkowiczem²⁸ jako IV tom „Rocznika Krakowskiego”

²³ J. Sikora, *Piastowskie wędrowki pana rektora*, Katowice 1981, s. 9.

²⁴ Tamże.

²⁵ Bibl. PAU i PAN w Krakowie, sygn. 6957, Korespondencja W. Demetrykiewicza [w:] Materiały L. Lepszego.

²⁶ Bibl. PAU i PAN w Krakowie, sygn. 8132; Korespondencja J. Łosia [w:] tamże.

²⁷ Marian Sokołowski (1839–1911) – historyk sztuki, archeolog. W 1878 r. uzyskał doktorat, a rok później habilitację na UJ. Tam od 1882 r. był prof. nadzw., zaś od 1889 prof. zw. Obok Uniwersytetu wykładał historię sztuki w Szkole Sztuk Pięknych w Krakowie. Dyr. Muzeum Ks. Czartoryskich. Przewodniczący Grona Konserwatorów Galicji Zach., członek AU. W 1896 r. zał. Tow. Miłośników Historii i Zabytków Krakowa; zob.: S. Turczyński, *Maryan Sokołowski 1838–1911. Wspomnienie pośmiertne i bibliograficzny spis prac*, „Sprawozdania Komisji Sztuk Pięknych Akademii Umiejętności”, t. 8, Kraków 1912, s. 397–412; A. Bochnak, *Zarys dziejów polskiej historii sztuki*, Kraków 1948, s. 8–15; L. Kalinowski, *Marian Sokołowski [w:] Stulecie Katedry Historii Sztuki Uniwersytetu Jagiellońskiego (1882–1892). Materiały z sesji naukowej odbytej w dniu 27 maja 1983*, red. Kalinowski, „Zeszyty Naukowe UJ, CMXXX, Prace z Historii Sztuki”, z. 19, Warszawa 1990, s. 11–35.

²⁸ Stanisław Tomkowicz (1850–1933) – historyk sztuki, konserwator zabytków i edytor źródeł. Studiował na UJ w Berlinie i Lipsku. W latach 80. XIX w. rozpoczął prace konserwatorskie i inwentaryzacyjne zabytków sztuki, głównie w Krakowie i Warszawie oraz na terenach Podkarpacia; zob.: J. Remer, *Stanisław Tomkowicz. Sylwetka konserwatora*, „Ochrona Zabytków

(1904), później opublikowana także w języku niemieckim i angielskim. Leonard Lepszy wniósł też znaczący wkład do badań dawnej obyczajowości i kultury polskiej, co potwierdzają dwie prace: *Lud wesolków w dawnej Polsce* (1899) oraz *Pergamiści i papiernicy krakowscy w ubiegłych wiekach i ich wyroby* (1900).

Fot. 1. Kazimierz Lepszy

Źródło: materiały prywatne K.L. Muszyńskiej.

Apogeum osiągnięć zawodowych i naukowych Leonarda Lepszego przypada na początek XX w. W 1908 r. został czynnym członkiem Akademii Umiejętności, a nieco później wiceprezesem Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych Krakowa. Zawierucha wojenna 1914–1918 nie przerwała jego pracy i pasma sukcesów. Pracował wówczas nad cenionym wydawnictwem *Ilustrowanego słownika artystów polskich*²⁹, a w 1916 r. wspólnie z Feliksem Koperą³⁰ wydał głośną rozprawę *Kościół drewniane Galicji Zachodniej*³¹.

Jeśli zawierzyć beletrystycznej powieści Jerzego Sikory i materiałom, które udało się odnaleźć autorowi w Bibliotece Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk w Krakowie, to rodzina Lepszych może stanowić sztandarowy przykład inteligencji w dobie autonomii galicyjskiej.

Sztuki”, cz. 1: 1930–1931, z. 1–4, s. 34–51; J. Pagaczewski, *Stanisław Tomkowicz 1850–1933*, „Rocznik Krakowski” 1934, t. 25, s. 159–162; tenże, *Stanisław Tomkowicz*, „Prace Komisji Historii Sztuki” 1934–1935, t. 6, s. 1–4; M. Rożek, *Stanisław Tomkowicz (1850–1933)* [w:] *Ludzie, którzy umiłowali Kraków*, Kraków 1997, s. 191–197.

²⁹ Bibl. PAU i PAN w Krakowie, sygn. 7716; Projekt wydawnictwa *Ilustrowanego Słownika Artystów Polskich z 1916 roku* [w:] *Materiały L. Lepszego*.

³⁰ Feliks Kopera (1871–1952) – historyk sztuki, muzeolog i konserwator. Studiował na UJ, doktorat uzyskał w 1896, a habilitację w 1900 r. Długoletni dyr. Muzeum Nar. w Krakowie. Prof. UJ od 1910 r. Znamca sztuki pol., zwłaszcza średniowiecznej i renesansowej. Autor wielu cennych syntetycznych prac na ten temat; zob. A. Bochnak, *Kopera Feliks (1871–1952)* [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 13, Wrocław–Warszawa–Kraków 1967–1968, s. 636–638;

³¹ J. Pagaczewski, *Leonard Lepszy*, „Prace Komisji Historii Sztuki”, t. 7, Kraków 1937/8, s. 263.

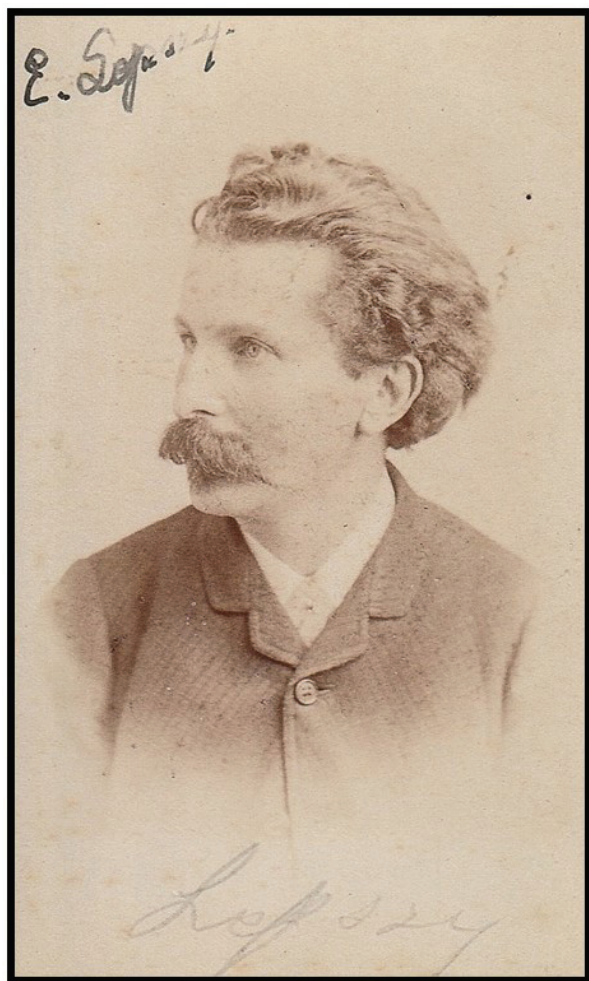
Fot. 2. Pieczęć herbowa rodziny Lepszych

Źródło: materiały prywatne K.L. Muszyńskiej.

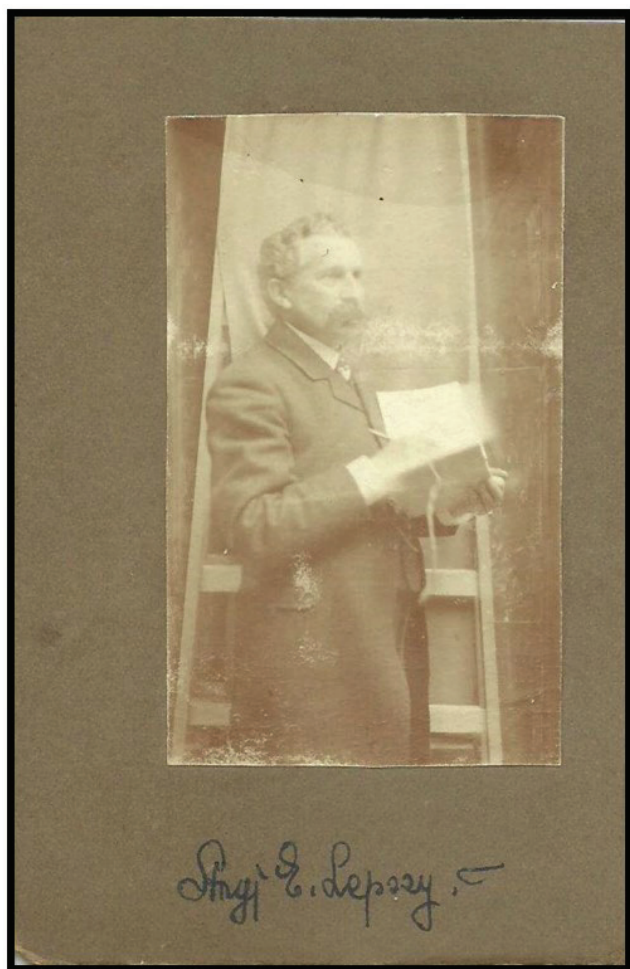
Fot. 3. Jan Lepszy

Źródło: materiały prywatne K.L. Muszyńskiej.

Fot. 4. Edward Lepszy w czasach młodości

Źródło: materiały prywatne K.L. Muszyńskiej.

Fot. 5. Edward Lepszy w starszym wieku

Źródło: materiały prywatne K.L. Muszyńskiej.

Fot. 6. Edward Lepsi podczas nauczania domowego

Źródło: materiały prywatne K.L. Muszyńskiej.

Fot. 7. Leonard Lepszy w czasach młodości

Źródło: materiały prywatne K.L. Muszyńskiej.

Fot. 8. Leonard Lepszy w starszym wieku

Źródło: materiały prywatne K.L. Muszyńskiej.

Fot. 9. Jadwiga Tchórzewska (pierwsza żona L. Lepzego)

Źródło: materiały prywatne K.L. Muszyńskiej.

Fot. 10. Karolina Wolańska (druga żona L. Lepszego)

Źródło: materiały prywatne K.L. Muszyńskiej.

**Fot. 11. Synowie L. Lepszego z drugiego małżeństwa,
kolejno od lewej: Leonard (junior), Adam i Jan**

Źródło: materiały prywatne K.L. Muszyńskiej.

**Fot. 12. Kazimierz Lepsi (czwarty syn L. Lepszego z trzeciego małżeństwa)
w wieku dwóch lat**

Źródło: materiały prywatne K.L. Muszyńskiej.

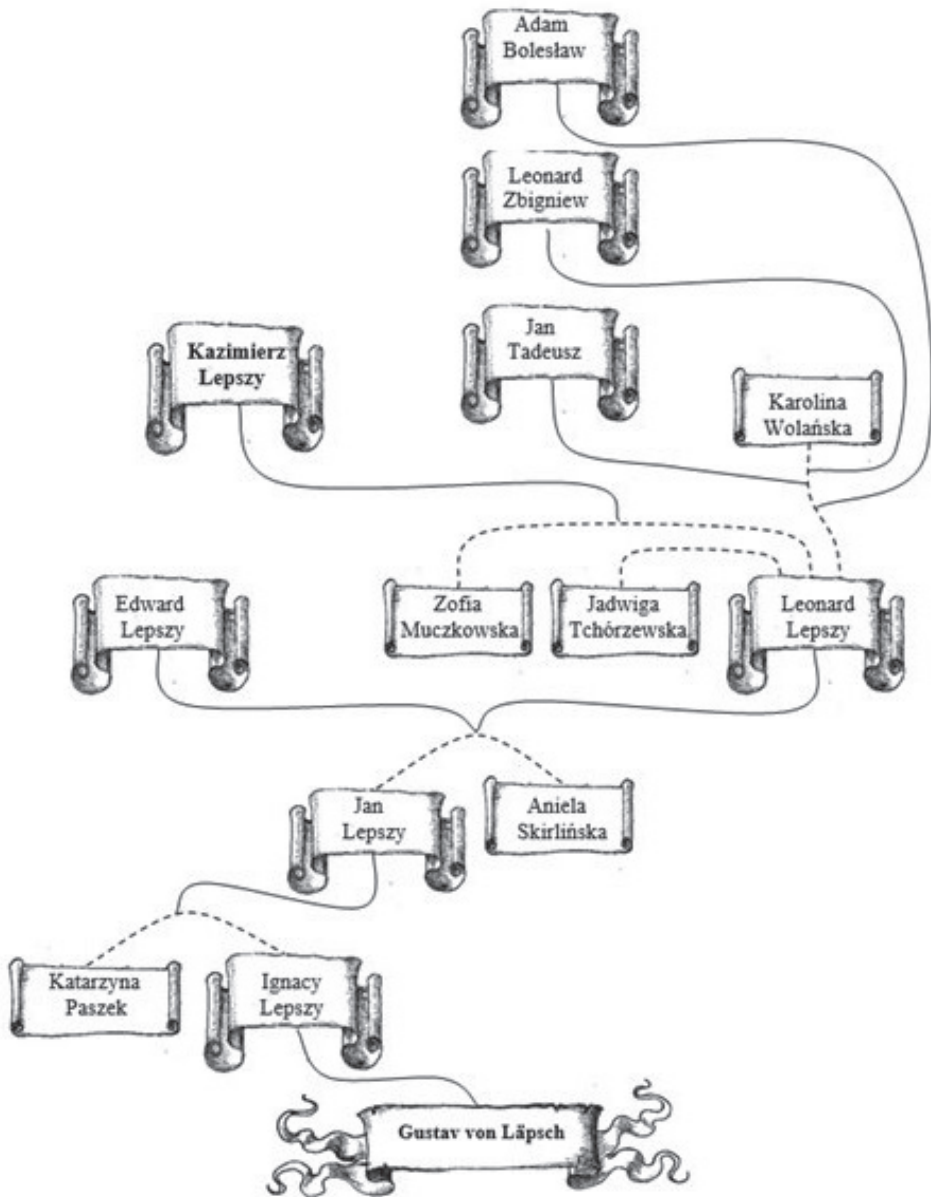
Fot. 13. Mieszkanie Lepszych na drugim piętrze w Krakowie przy ul. Brackiej 13

Źródło: materiały prywatne K.L. Muszyńskiej.

Fot. 14. Kazimierz Lepczy w pierwszej klasie gimnazjum z ojcem Leonardem

Źródło: materiały prywatne K.L. Muszyńskiej.

Ród Lepszych³²

³² Drzewo genealogiczne rodu Lepszych opracowano na podstawie materiałów rodzinnych i *Wielkiej genealogii* M.J. Minakowskiego.

Bibliografia

Źródła rękopiśmienne

- Archiwum Narodowe w Krakowie: sygn. 29/1434/14; sygn. 29/1343/15; sygn. 29/1343/16; sygn. 29/1434/17; sygn. 29/1434/35; sygn. 29/1434/36; sygn. 29/1434/39; sygn. 29/1434/40) – Katalogi główne klas I–VIII z lat szkolnych 1914–1922 w IV Gimnazjum Realnym w Krakowie.
- Biblioteka Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk w Krakowie, sygn. 7716; Zaproszenie na ślub Zofii Muczkwowskiej i Leonarda Lepszego [w:] Materiały L. Lepszego.
- Biblioteka Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk w Krakowie, sygn. 6957; Korespondencja W. Demetrykiewicza [w:] Materiały L. Lepszego.
- Biblioteka Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk w Krakowie, sygn. 8132; Korespondencja J. Łosia [w:] Materiały L. Lepszego.
- Biblioteka Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk w Krakowie, sygn. 8132 [w:] Materiały L. Lepszego.
- Biblioteka Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk w Krakowie, sygn. 7716; Projekt wydawnictwa Ilustrowanego Słownika Artystów Polskich z 1916 roku [w:] Materiały L. Lepszego.
- Biblioteka Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk w Krakowie, sygn. 13126; Wspomnienia Zdzisławy Siess [w:] Materiały K. Lepszego.

Źródła drukowane

- Minakowski M.J., *Wielka genealogia Minakowskiego* (Wielcy.pl), wydanie z 11.06.2023 (Publikacje Elektroniczne).
- Muczkwowska Z., *Pod krukiem* [w:] *Kopiec wspomnień* (praca zbiorowa), Kraków 1964.
- Sikora J., *Piastowskie wędrówki pana rektora*, Katowice 1981.
- Materiały rodzinne udostępnione przez Katarzynę Lepszy-Muszyńską i Aleksandrę Bek. Fotografie dołączone do artykułu.
- Pieczęć herbowa rodu Lepszych.
- Pismo Zarządu Cmentarzy Komunalnych w Krakowie.
- Spis dokumentów rodzinnych.
- Wyciąg z aktu urodzenia E. Lepszego.
- Wyciąg z aktu urodzenia L. Lepszego.

Opracowania

- Bochnak A., *Kopera Feliks (1871–1952)* [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 13, Wrocław–Warszawa–Kraków 1967–1968.
- Bochnak A., *Lepszy Edward Ignacy Jan (1855–1932)* [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 17, Wrocław–Warszawa–Kraków 1972.
- Bochnak A., *Lepszy Leonard (1856–1937)* [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 17, Wrocław–Warszawa–Kraków 1972.
- Bochnak A., *Zarys dziejów polskiej historii sztuki*, Kraków 1948.
- Buszko J., *Uroczystości kazimierzowskie na Wawelu w roku 1869*, Kraków 1970.
- Chwalba A., *Collegium Maius*, Kraków 2009.
- Czabanowski L., *Przyczynki do historii polskiej radiologii lekarskiej*, „Polski Przegląd Radiologiczny” 1987, z. 1.
- Estreicher K., *Kronika Biblioteki Uniwersytetu Jagiellońskiego od roku 1811*, wstęp i oprac. J. Brzeski, Kraków 2012, „Bibliotheca Iagellonica. Fontes et Studia”, t. 24.

- Franaszek P., *Zdrowie publiczne w Galicji w dobie autonomii*, Kraków 2002.
- Frankowicz K. [i in.], *Historia Biblioteki Jagiellońskiej*, t. 2: 1775–1918, red. P. Lechowski, Kraków 2017.
- Kalinowski L., *Marian Sokółowski* [w:] *Stulecie Katedry Historii Sztuki Uniwersytetu Jagiellońskiego (1882–1892). Materiały z sesji naukowej odbytej w dniu 27 maja 1983*, red. L. Kalinowski, „Zeszyty Naukowe UJ, CMXXX, Prace z Historii Sztuki”, z. 19, Warszawa 1990.
- Krawczyk B., *Józef Muczkowski. Dyrektor Biblioteki Jagiellońskiej. Historyk*, Kraków 2021.
- Lepszy L., *Przemysł złotniczy w Polsce*, Kraków 1933.
- Łopuszański B., *Muczkowski (pierwotnie Muciek) Józef (1795–1858)* [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 22, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1977, s. 246–250.
- Mańkowski T., *Leonard Lepszy*, „Kwartalnik Historyczny”, R. 52, Lwów 1938.
- Pagaczewski J., *Leonard Lepszy*, „Prace Komisji Historii Sztuki”, t. 7, Kraków 1937/8.
- Pagaczewski J., *Stanisław Tomkowicz 1850–1933*, „Rocznik Krakowski” 1934, t. 25.
- Pagaczewski J., *Stanisław Tomkowicz*, „Prace Komisji Historii Sztuki”, t. 6, Kraków 1934–1935.
- Remer J., *Stanisław Tomkowicz. Sylweta konserwatora*, „Ochrona Zabytków Sztuki” 1930–1931, cz. 1, z. 1–4.
- Rożek M., *Stanisław Tomkowicz (1850–1933)* [w:] *Ludzie, którzy umiłowali Kraków*, Kraków 1997.
- Turczyński S., *Maryan Sokółowski 1838–1911. Wspomnienie pośmiertne i bibliograficzny spis prac*, „Sprawozdania Komisji Sztuk Pięknych Akademii Umiejętności”, t. 8, Kraków 1912.

Strony sieci WEB

FamilySearch, <https://www.familysearch.org/ark:/61903/1:1:6VSL-8QGP>

Jagiellońska Biblioteka Cyfrowa, <https://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication/880531/edition/850708>

Galician intelligentsia as illustrated by the Lepszy family

Summary

The aim of this article is - in a brief outline - to present the Lepszy family as an example of the Galician intelligentsia. The first representative of the family was Gustav von Lämpsh, who lived in the Kingdom of Galicia and Lodomeria at the end of the 18th century. However, the author paid more attention to his son Ignatius, and considered his further descendants as the main characters: the son, Jan Lepszy, and two grandsons, Edward and Leonard. The former was an eminent painter, while the latter was a well-known art historian. The Muczkowski family, who were related to the Lepszy family at the dawn of the 20th century, also play an important role in the text.

Keywords: Galicia, intelligentsia, Lepszy family, Muczkowski family, Kraków